

Πολιτικός πολιτισμός

Του Καθηγητή Ιωάννου Ταϊφάκου*

Σε περιόδους κρίσεως ή εκλογικών αναμετρήσεων, οπότε η λαϊκή δυσαρέσκεια αυξάνει ή απλώς αποκαλύπτεται και οι κομματικές αντιπαραθέσεις φουντώνουν, επανέρχεται και συζητιέται η έννοια του «πολιτικού πολιτισμού». Συνήθως κρίνεται μία πλευρά, δηλαδή οι βαριές φράσεις που εκστομίζουν ή οι ανεπίτρεπτες μέθοδοι που μετέρχονται οι αντίπαλοι, αυτές που οι Βρετανοί ευστόχως αποκαλούν «unfair». Υπάρχει, όμως, και άλλη πλευρά του πολιτικού πολιτισμού που αφορά το πολιτικό σώμα, τον ψηφοφόρο λαό.

Ακούεται συνήθως ότι ο κόσμος δεν κατανοεί τους πολιτικούς και την πρακτική τους, τους απορρίπτει συλλήβδην, ομάδες απειλούν προεκλογικά και, τελικώς, ένα μέρος (άλλοτε μικρό, άλλοτε μεγάλο) απέχει από την εκλογική διαδικασία ή χρησιμοποιεί λευκή ψήφο. Παραταύτα οι πολιτικοί, κολακεύοντας τους προσελθόντες στις κάλπες, μιλούν για τη «Γιορτή της Δημοκρατίας», «προσκυνούν τη Χάρη

του Λαού», αναπέμπουν αίνους «δόξα τω Λαώ» και άλλα ηχηρά παρόμοια. Όλα, φυσικά, λησμονούνται την επομένη των εκλογών που, ως αμετακίνητος δεσποτική εορτή, είναι πάντοτε ημέρα Δευτέρα.

Όμως, πού οφείλεται αυτή η έλλειψη κατανόησης μεταξύ των δύο πόλων; Η μία πλευρά διακατέχεται από αυτό που θα χαρακτήριζα ως «συναισθηματισμό των πολιτών». Παράδοση, θρησκεία, περί δικαίου αίσθημα, ατομική ηθική κ.τ.ό, αποτελούν σύστημα ιδιωτικών αξιών με χώρο εκδηλώσεώς του την κοινωνία. Η άλλη πλευρά, η Πολιτική, είναι η τέχνη του διοικείν, του εφικτού. Καλύπτεται από τις τρεις Εξουσίες και χώρος δράσης της είναι η Πολιτεία. Και τα δύο μέρη ασκούν, αναλογικώς, αλληλοκαθοριζόμενη Εξουσία.

Η κοινωνία ασκεί καθοριστικό ρόλο στον τύπο της Εξουσίας που παραδίδεται στη διάκριση των πολιτικών μέσω της δέσμης αξιών που ασπάζεται, μέσω των ανθρώπων που γεννά – προκειμένου περί των αυτοδημιούργητων αρχόντων της Δημοκρατίας. Επίσης, εγκαθιδρύει το πολίτευμα αναλόγως της ιδιοσυγκρασίας του λαού, το συντηρεί ή το μεταβάλλει με συντακτικές συνελεύσεις, εκλογές ή δημοψηφίσματα. Η Πολιτεία (δια των πολιτικών) έχει τη δύναμη να καθορίσει τις παραμέτρους της κοινωνίας μέσω του τρόπου ασκήσεως της διοικήσεως, μέσω του λόγου ή της συμπεριφοράς των οργάνων της. Και τα δύο σημεία προκύπτουν από το πνεύμα που επικρατεί στην ειδική σχέση κράτους και κοινωνίας. Όπως και εάν έχει, βρισκόμαστε πλέον στην επικράτεια του πολιτικού πολιτισμού.

Όμως, η διαλεκτική μεταξύ του «συναισθηματισμού των πολιτών» και της Πολιτικής δεν ασκείται μόνον σε επίπεδο τύπου και τρόπου, μορφών δηλαδή εξουσιαστικής πρακτικής· υπάρχουν και *διάμεσοι*, που τη συμβολή τους οφείλουμε να εξετάσουμε μιλώντας για πολιτικό πολιτισμό. Ο ένας είναι ο Τύπος, ο άλλος είναι ο διανοούμενος. Ο Τύπος, λόγω της διαδόσεως των ηλεκτρονικών κυρίως ΜΜΕ στην εποχή μας, κυριαρχεί στη διαμεσολάβηση

με το μεγαλύτερο μέρος αλλά και τις περισσότερες ευθύνες. Οι διανοούμενοι, έχουν, βεβαίως, τον σημαντικότερο ρόλο, αλλά όλο και σπανίζουν στην εποχή μας, με αποτέλεσμα τη θέση τους να καταλαμβάνουν άλλοι, αντιποιούμενοι την αποστολή τους.

Εδώ είναι, ίσως η θέση για σύντομη παρένθεση περί παρεκβατικού λόγου. Ο κοινωνικός συναισθηματισμός παράγει, δυστυχώς, όλο και εντονότερα τον παρασιτικό λόγο του λεγόμενου «star system». Για τη διαθλαστική επίδραση στον πολιτικό πολιτισμό, ακούμαι ν' αναφέρω (χωρίς ευρύτερη ανάπτυξη) συναφή ορολογία: «celebrities», «life style» κ.λπ. Έπειτα: από οποιαδήποτε ευτελισμένη όψη της Πολιτικής παράγεται ένα πανάρχαιο παρεκβατικό προϊόν, η δημαγωγία, ενώ παραλλήλως και ομοιοτύπως εκπέμπεται ένα ακόμη, ο λαϊκισμός, με ασφαλή αποδέκτη το αθεράπευτο συναίσθημα του πολιτικού σώματος. Επιστρέφουμε, όμως, στους ενδιάμεσους της διαλεκτικής.

Ο Τύπος, λοιπόν, είναι *δυνάμει* διάμεσος. Από τη μία αποτυπώνει την «κοινή γνώμη» εκφράζοντας όσα αναφέραμε ως περιεχόμενο του «συναισθηματισμού των πολιτών». Συγχρόνως, όμως, συντάσσεται με την Πολιτική ως συμπολιτευόμενος ή αντιπολιτευόμενος με σπάνιες περιπτώσεις ουδέτερου δημοσιογραφικού λόγου. Παρόλ' αυτά, ο Τύπος προσφέρει υπηρεσία στη δημιουργία ή την καλλιέργεια πολιτικής συνείδησης και κουλτούρας στον *κριτικό* αναγνώστη. Ακριβώς διότι η κριτική είναι το αποδοτικότερο αντιφάρμακο της καταστάσεως συναισθηματισμού, από την οποία πάσχουν και λόγω της οποίας είναι ευάλωτες οι κοινωνίες, όσο προηγμένες και εάν φαίνονται.

Ο διανοούμενος είναι *θέσει* διάμεσος. Στηρίζεται στο Πνεύμα, διαθέτει αρχές, υπηρετεί αξίες και ο λόγος του έχει το βάθος του στοχασμού και της φιλοσοφικής σκέψης. Όχι ότι δεν υπάρχουν και *στρατευμένοι* διανοούμενοι (και δεν εννοώ, φυσικά, στοχαστές με ιδεολογική ταυτότητα), αλλά ο *θέσει* αυτός διάμεσος είναι ιδανικός θεματοφύλακας της θετικής πλευράς του πολιτικού πολιτισμού. Βασική δυσκολία είναι, ότι το είδος σπανίζει. Και, οσάκις ανευρίσκεται, ο λόγος του σπανίως εισακούεται. Κυρίως, διότι ο *δυνάμει* διάμεσος, ο Τύπος, εμφαντικά προβάλλει και σπάταλα εικονογραφεί τον *εξουσιαστικό λόγο* ή τεχνοκρατικές απόψεις, ακόμη και τις εκβολάδες του «star system», θεωρώντας ότι καλύπτει έτσι βασικές ανάγκες του «συναισθηματισμού των πολιτών». Στην ουσία, όμως, η άκριτη ή και εσκεμμένη προβολή του εξουσιαστικού λόγου ή των παρεκβατικών μορφών οιαδήποτε τύπου, καταλύει τον πολιτικό πολιτισμό διαλύοντας ό,τι καλύτερο ανέπτυξε το Πνεύμα για την ευδαιμονία του ανθρώπου εντός του πλαισίου των οργανώσεων κοινωνίας και πολιτείας.

* Ο Καθηγητής Ιωάννης Ταϊφάκος (πτ.Φ. Αθήνα, MA Ρώμη, PhD Λονδίνο) είναι Πρόεδρος του Τμήματος Κλασικών Σπουδών και Φιλοσοφίας, τ. Κοσμητών της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κύπρου. Τα βιβλία του αναφέρονται στην Κλασική και Ρωμαϊκή αρχαιότητα, ιδίως στην αρχαία Πολιτική Σκέψη και Φιλοσοφία.